

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'DA EVRENSEL DOSTLUĞUN, ARI DİLİN VE ÇOCUK GERÇEKLİĞİNİN ŞİİRSEL İNŞASI

Müge Sucu Polat

■ Bilginin en büyük güç hâline geldiği günümüzde ancak bilgi toplumu olabilmeyi başarmış, eğitilmiş, kültürlü toplumlar ayakta kalabilmekte; küresel rekabetin getirisi olarak da liderliği göğüsleyebilmektedir. Bilgili olabilmek iyi bir eğitimin sonucudur. İyi bir eğitim demekse okumak, okuduğunu anlamak ve anladığını da sentezleyebilmekten geçer. Bilgili ve eğitim düzeyi yüksek toplumlar yaratmada en önemli aktörlerin başında gelen sanatçılarımıza da bu anlamda borçlu olduğumuz bir gerçektir.

Edebiyatımızda nadir sanatçılar vardır ki onlar eserleriyle okuyucularının bilgi dağarcıklarını zenginleştirir ve yarınlara yol haritaları çizer. Fazıl Hüsnü Dağlarca da Türk edebiyatına kazandırdığı çok sayıdaki ve türdeki şiirleriyle okuyucusuna günlük yaşamdan ve içinde yaşadığımız evrenden pek çok kesit sunar. Dağlarca, şiirlerindeki imgelem gücüyle okuyucuya hayata dair sezilerini geçirebilen ve bu işi ince bir duyarlılıkla yapan, özellikle şiir gibi zor bir yazınsal türde, insanlara günümüzle gelecek arasında bir köprü kurduran önemli şairlerimizden biridir. Özellikle çocuk şiirlerindeki ustaca örülmüş dil ve üslup ile bugünün çocuklarını yarına hazırlayan şefkatli bir öğretmen ve bazı eleştirmenlerin deyişiyle de “tek başına bir okul” gibidir.

Dağlarca'nın “tek başına bir okul” olarak nitelendirilmesinin altındaki gerçek, onun şiirlerindeki tür ve konu çeşitliliği değildir sadece. Dağlarca'nın uzun sanat yaşamı boyunca eserlerinde hiçbir edebiyat akımından etkilenmeksizin dünyada bütün olan bitene tanıklık eden bir “dünya vatandaşı olma” duruşu ve anlayışı vardır. Öyle ki Dağlarca, şiirlerini sevgi, içtenlik ve imgelem üçlüsü üzerine kuran bir şair olarak, eserlerinde evrensel boyutu yakalayabilmiş ve içindeki çocuğu eserlerine yansıtarak dünyaca ünlenmiştir. Şairin 110'u aşkın eserinden 30'a yakını çocuklara yöneliktir. Şairin çocuklar için

yazdığı eserlerin büyük bir çoğunluğu da çeşitli yabancı dillere çevrilmiştir ve şair, dünya çocuklarınca da sevilmiştir. Şiiri “Şiir, hem bir saat gibi içinde bulunduğu zamanı, hem de bir pusula gibi gidilmesi gereken yönü gösterir” diye tanımlayan Dağlarca, yazdığı çocuk şiirlerinde çocuk okurlarına bugünlerini hissettirirken aslında yarınlar için de geniş ufuklar açmaktadır (Şirin, 2000, s. 104).

Bu çalışmanın amacı, Türk edebiyatında şiir gibi zor bir yazınsal türde oldukça fazla sayıda eser veren şairin, çocuklara yönelik şiirlerinin de nitelik ve nicelik bakımından dikkate değer olduğunu ve bu şiirlerin çocuklara bir pusula gibi rehberlik edebildiğini vurgulamaktır. Cumhuriyet döneminin en önemli şairlerinden Fazıl Hüsni Dağlarca’yı “Türk Çocuk Edebiyatı” sahasında da vazgeçilmez bir şair olarak görmemiz gerektiğinin altını çizmektir.

2. Dağlarca’nın Çocuk Şiirlerinde Evrensel Dostluk, Kardeşlik ve Sevgi

Dağlarca’nın çocuk şiirlerinde dünya üzerindeki evrensel dostluğu, kardeşliği ve sevgiyi yaşatan bir üslup vardır. Dağlarca’nın çocuk şiirleri bir şairin çocuk düzeyine inip onlar için yazdıkları değildir sadece. Yetişkinin içindeki çocuğu sergileyen, insanoğlunu daha yakından tanımamızı sağlayan ve daha iyi bir dünyaya nasıl ulaşılabilir konusunda bize ipuçları sunan bir rehberdir. Günümüzde savaşlar, küresel rekabetin getirdiği huzursuzluklar, açlık, iklim değişiklikleri, hızlı teknolojik ilerlemenin getirdiği bireysel ve toplumsal iletişim bozuklukları gibi pek çok etken tüm dünyanın üzerinde soğuk rüzgârlar gibi eserken Dağlarca’nın çocuk şiirleri, çocukları tüm bu olumsuzluklara karşı sıkmadan, sıcacık bir anlatımla eğitir ve bilinçlendirir.

Aslında Dağlarca’nın çocuk şiirlerini daha yaşanabilir, sevgi ve barış dolu bir dünyanın altyapısını hazırlamak için yazılmış eserler olarak da yorumlamak mümkündür; çünkü bu şiirler salt izlenimci değildir. Dağlarca, dünyayı anlatmanın yanı sıra çocuklara neden, niçin, nasıl sorularını sorduran bir üslubu benimsemiştir. Bunu da sınır tanımayan, yaşamı öğrenmek, tanımak isteyen çocukların diliyle, çocuk soruları ile yapmıştır. Şairin şiirsel öyküleri küçük küçük sorulara yanıt vererek ilerlerken, bazen de araştıran, tartışan, yanıtları çocuğa bulduran, kimi yerde de kendisi söyleyen bir tarzı benimsemektedir. Her şiirsel öyküde Dağlarca’nın çocuklara vereceği bir mesaj ve bu şiirlerden çıkarılacak bir sonuç vardır.

Dağlarca’nın çocuk şiirlerinde evrensel değerler merkezi bir konuma sahiptir (Sucu Polat, 2002). Şair, çocukların dünya üzerindeki yerini, farklı coğrafyalarda yaşayan çocukların ortak paydasını ve insanlığın ortak geleceğini şiirsel bir dille kurgular. Bu bağlamda *Yeryüzü Çocukları* (1974) kitabı, şairin evrensel kardeşlik ve barış idealini en yoğun biçimde yansıttığı eserlerden biridir. Şair bu kitapta farklı kültürlerden, farklı coğrafyalardan çocukları aynı şiirsel zemin üzerinde buluşturarak, çocuk okura “öteki”nin aslında kendisi olduğunu sezdirir.

Dağlarca'ya göre çocuk, insan gerçeğini en büyük yetkiyle anlatabilecek tek kaynaktır (Sucu Polat, 2002). Bu düşünce temel alınarak, şairin diğer konu ve türlerde yazdığı şiirlerden ayrı, sadece çocuklara yönelik şiirleri ele alındığında, bu şiirlerde işlediği konular ve yöntemler üzerinde durulması gerektiği açıktır. Aynı zamanda şairin yazmış olduğu 30 çocuk kitabı ile Cumhuriyet Dönemi Türk şiirindeki yeri ve önemi belirlenmelidir. Şairin çocuk şiirleriyle geleceğe bıraktığı edebî miras ve yenilikçi yanı da vurgulanmalıdır.

3. Dağlarca'da Çocuk Gerçekliği

Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin en temel özelliği, çocuk gerçekliğini (child reality) yakalayabilmesidir. Şair, çocuğun dünyasına öyle bir girer ki, orada hem çocuğun gözünden bakar hem de ona yetişkin bilgeliğinden rehberlik eder. Müge Sucu Polat (2016), "Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirleri Üzerinden Günümüze ve Geleceğe Bakış" başlıklı makalesinde şairin çocuk şiirlerini beş grupta toplamıştır:

1. Doğrudan eğitsel ya da öykü niteliğindeki şiir kitapları: *Balina ile Mandalina, Yazıları Seven Ayı, İlkokul 1'deki, İlkokul 2'deki/Kanatlar-da, İlkokul 3'teki, Yaramaz Sözcükler, Güneşi Doğduran ve Yanık Çocuklar Koçaklaması*.
2. Çocukların sevdiği doğa öğelerinin, oyun ve oyuncak öğelerinin, nesnelerin betimlendiği şiir kitapları: *Kuş Ayak, Oyun Okulu, Bitkiler Okulu*.
3. Geçmiş yıllarını hatırlayan şairin bu duyguyla kendi çocukluğunu anlattığı şiir kitapları: *Göz Masalı, Çocuk ve Allah*.
4. Dikkatli gözlemlerle farklı çevrelerdeki çocuğu anlamaya çalışan şiir kitapları: *Arkaüstü/Uçsuz Bucaksız Yaşama, Yeryüzü Çocukları/Başparmak, Gösterme Parmağı, Orta Parmağa, Yüzük Parmağı ve Serçe Parmağı*.
5. Çocuksu duyguları yalın bir dille anlatan şiir kitapları: *Şeker Yiyen Resimler, Arkaüstü/Uçsuz Bucaksız Yaşama*.

Bu sınıflandırma, Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin ne denli geniş bir yelpazeye yayıldığını gözler önüne serer. Şair, çocukların dünyasında yeri olan aile bireyleri, okul-öğretmen, oyuncaklar, yiyecekler, ağaçlar, hayvanlar, ev, doğa, gemiler, uçaklar, renkler, sayılar, uyku, düş, gökyüzü, bulutlar gibi unsurları renkli bir şekilde anlatır (Ertop, 1994). "*Çocuğun görebildiklerini yetişkinler göremez, çocuk kimsenin içinden çıkamayacağı sorular sorar.*" (Tokcan, 2017, s. 53-54). Dağlarca'nın kullandığı arı dil, farklı çağrışımları ve imge zenginliği geçmişten günümüze büyük şairlerden biri olmasını sağlar.

Mustafa Ruhi Şirin (2000), Dağlarca'nın çocuklar için kaleme aldığı şiir kitaplarını kanonik metinler arasına ekler. Buna göre, "çocuğun baktığı yerden bakmak ve gördüğünü görmek" çocuk gerçekliğinin farklı bir tanımıdır (Şirin, 2000: 31). Meraklı, öğrenmeye açık, gizemli ve heyecanlı çocuk özne Dağlar-

ca'nın şiirlerinde yer bulmuştur. Çocuğun duyularıyla algılayabildiklerini insan-evren-doğa ilişkilerini çocuk duyarlılığıyla birleştirerek yaratıcı imgeler ortaya çıkarmıştır.

Dağlarca'nın çocuk şiirlerindeki çocuk gerçekliği, sadece konu seçiminde değil, dil ve üslupta da kendini gösterir. Şair, çocukların konuşma biçimine, düşünme tarzına, merak dünyasına uygun bir dil inşa eder. Örneğin *Kuş Ayak* (1971) kitabından alınan şu mısralar, çocuk dilinin doğallığını ve sorgulayıcılığını yansıtır:

*"Serçeler /Ana Okullarına /Giderler besbelli. /Gitmeseler/Ta erkenden/
Uyanmazlar besbelli"* (Dağlarca, 1971: 48)

Bu kısa şiirde, çocuğun gözlem gücü, çıkarım yapma yeteneği ve doğal dünyayla kurduğu bağ yalın bir dille ifade edilmiştir. Şair burada çocuğun dünyasına öyle bir girer ki, okur hem çocuğun gözünden bakar hem de ona yetişkin bilgeliğinden rehberlik eder.

4. Şiirde Keşfettirme Üslubu: Öğüt Vermek Yerine Sezinletmek

Dağlarca'nın çocuk şiirlerindeki en belirgin üslup özelliği, öğüt verici bir anlatı yerine keşfettirici, sorgulayıcı bir yaklaşım benimsemesidir. Şair, çocuk okura doğrudan mesaj vermek yerine, onun kendi başına düşünmesini, sorgulamasını ve sonuca ulaşmasını teşvik eder. Bu yaklaşım, çocuk edebiyatında "çocuğa görelilik" (child suitability) ilkesinin en önemli gerekliliklerinden biridir.

Sucu Polat'ın (2002) Dağlarca ile yaptığı röportajdan aktardığına göre, çocuklar için şiir olur mu sorusuna şair şöyle cevap verir: *"Bu yargıların yarısı doğru, yarısı yanlış. Bu gerçek tüm çocuk yazını için geçerlidir. Kimi yazarlar büyükler için yazılmış yapıtlarını biçimsel değişiklikler yaparak çocuk yazını diye göstermekte. Bu yanlıştır. Çocuk yazını eleştirmenlerimiz olmadığı için çocuk hikâyesi ancak özel bir duyarlılıkta yazılabilir. Ayrıca içinde çocukluğu ölmemiş olanlarca yazılmalıdır."* (s. XXXI). Bu ifadelerle Dağlarca, şiirlerin çocuklar ve yetişkinler için olarak ikiye ayrılmasına dair eleştirilerini dile getirmiştir. Ayrıca öğüt verici bir üslup yerine keşfettirmeye, sezinletmeye dair bir üslup seçmiştir. Bu özellikleriyle de kendisinden sonra gelen şairleri etkileyerek çocuklar için kalem alan şiirlerin özgün bir temsilcisi olmuştur.

Dağlarca'yı "tek başına bir okul" gibi gören Doğan Hızlan, *"Dağlarca'nın şiiri kendi içinde kabaran bir mayayı andırır. Bir şiirin içinde, bütün şiir serüveninin belirsiz uçları saklıdır. Onun şiiri büyük bir mısradır. İnsanın var oluşundan bu yana evren karşısında duyduğu hayret onu sürükleyip götürür. İnsan kavram olarak onu çok ilgilendirir."* diyerek Dağlarca'nın şiirlerindeki merak ve keşfetmeye dikkat çeker (Sucu Polat, 2016: 118).

Bu keşfettirici üslup, *Bitkiler Okulu* (1999) kitabında en belirgin biçimde görülür. Şair bu kitapta meyve ve sebzeleri sınıf ortamına koyar, sembolik bir öykü çerçevesinde sayılar, bitkiler, büyük-küçük kavramı, kültürel ve tarihî öğeler,

Ay ve Güneş gibi gök cisimleri çeşitli benzetmelerle doğa sevgisi temasını açılar. Öğrenciler için tanıdık olan okul ortamı bitkilere uyarlanmıştır. Öyle ki *Bitkiler Okulu*'na sığmayan ağaçlar "açıköğretim okuluna" gider (Dağlarca, 1999: 37). Öğretmen, bir güneş gibi her öğrenciyi kapsayıcı ve koruyucudur (Dağlarca, 1999: 15). Güneş öğretmenin verdiği ilk ders "su"dur:

"Yaşamının onunla başladığını/Onunla sürüp gittiğini/Görürüz gösteririz bu okulda" (Dağlarca, 1999: 12)

İkinci ders "yeşil"dir: *"Yeşildir/Öğretilenlerin ikincisi/Yeşille anlaşılırmış ancak/Tadı toprağın"* (Dağlarca, 1999: 13). Üçüncü öğretilen ise "koku"dur (Dağlarca, 1999: 14). Bitkileri birbirinden ayırmak için görüntüleri kadar kokuları da işlevseldir. Bitkilerin ve insanların varlığını sürdürmesi suya bağlıdır. Yeşil, topraktan gelmeyi çağırıştırır. Koku ise özgünlüğü anımsatır. Esasında hepsi birleşerek yaşamı oluşturur.

Dağlarca şiirlerini bir okul gibi görür. Öyle ki "Obur Olmamak Sevinci" başlıklı şiirinde görüleceği üzere kimya ve biyoloji bilgilerini şiirlerle aktarabilmenin yolunu bulur:

"Eriyikmiş/Emdiğimiz sular/Madenlerin tümü/İşte bundanmış/Başka başkaymış/Üzerimizdeki boyalar/Demiri bakırı çinkoyu/İyi ki çok emmemişiz/Ya emseydik biraz daha/Ya kaskatı olsaydık/Beğenirdi bizi kim/Çürür kalırdık ortalıkta/Çahılar gibi" (Dağlarca, 1999: 17)

"Soluk Almak" şiirindeyse fotosentezi anlatır: *"Bitkilerimiz/Pis soluklarımızı alırlar/Arınmış soluklarımızı verirler bize"* (Dağlarca, 1999: 43)

Bitkilerle ilgili öğretici bilgiler, şiirin ahenk unsurları içerisine yedirilmiştir. Böylece şiir öğütleyici olmaktan uzaklaşıp okuru merak ve keşfe yöneltmektedir.

Çocuk dikkatiyle betimlenen fasulye, patlıcan, lahana, havuç, buğday, arpa, soğan, günebakan, pırasa, kuşkonmaz gibi bitkiler ve ağaçlar farklı imgelerle yaratıcı bir söyleme bürünür. Fasulye "bilye de olur/top da olur" (Dağlarca, 1999: 18). Kimsenin karşı gelemediği soğan "bir düşünce yuvarlağı" olur (Dağlarca, 1999: 26). Lahana ise "kocaman bir düş saray"ıdır (Dağlarca, 1999: 32). "Adına Kızan" başlıklı şiirde kuşkonmaz kişileştirilir:

"Dedi ki kuşkonmaz/Düşte kımlıdır gibi/Çok kızıyorum/Adımı böyle koyanlara ben/Ya kuşlar duyarsa bunu/Ya/Bile bile konmazsa bana/..." (Dağlarca, 1999: 23)

Çocuk okurun kuşkonmazla empati kurması mümkündür. Kendi isminin anlamını araştıran ve sorgulayan çocuk, kuşkonmazın adının kaynağını da merak eder. Ayrıca *Bitkiler Okulu*'nda kardeşlik ve sevgi olduğu gibi kızgınlık, kıskançlık gibi duygular da bulunur:

"Portakalla limon/Birlikte anılsalar da/Kıskanırlar birbirlerini/Ta yüreklerinden duyulur iki ses/Biri der/Biraz ekşi olsaydım/Dövünür öbürü/Biraz tatlı olsaydım diye" (Dağlarca, 1999: 51)

Böylece bitkilerin evreninden gerçek yaşama bir koşutluk kurulur. “Çayırılar Boyu Soluklarımız” başlıklı şiirde “*Ağaç olmak varken/Ot olmak/Küçücük değil/Ota düşen pay /Küçücük değil*” ifadeleriyle topluluk olmanın önemi vurgulanmaktadır (Dağlarca, 1999: 44). Topluluğun her parçası biriciktir ve önemlidir; bütün parçalar birleşerek büyük bir bütünü oluşturur.

5. Arı Türkçe ve Dağlarca’nın Dile Katkıları

Fazıl Hüsni Dağlarca’nın Türk edebiyatına ve özellikle Türk diline katkısı, sadece çocuk şiirleriyle sınırlı değildir; ancak çocuk şiirlerindeki dil bilinci, şairin dil anlayışının en yalın ve en etkili biçimde kendini gösterdiği alanlardan biridir. Dağlarca, 1955’te yayınladığı *Asû*’dan itibaren Türkçenin ifade imkânlarını zorlayarak yeni bir sözlük yaratma işine girişmiştir. Bu tutumu, “dilsel sapmalar” bağlamında incelemek, kimi aşırı örnekleri de türeti (neolojizm) terimiyle açıklamak mümkündür (Şimşek, 1999, s. 241).

Dağlarca, “Niçin şiir yazıyorsunuz?” sorusuna “Türkçenin yeryüzündeki en büyük dil olduğunu göstermek için” cevabını verir. Aynı soruya verdiği bir başka cevapta dilleri milletlerin kimlikleri olarak değerlendirir ve bütün dillerin sonuçta yerini tek bir dile bırakacağını belirtir:

“Diller tek bir dile doğru giden adımlarımız... O gün gelecek, bütün yeryüzü o genel dile konuşacak. Yine o yeryüzünde kocaman bir eski diller müzesi kurulacak. O müzede şimdi kullandığımız yeryüzü dilleri, bu dillerdeki başarılı yapıtlarla sergilenecek belki, o diller müzesindeki rafların birinde Türkçeyi yazabildiğim yapıtlarla değerince yaşatmak için yazıyorum” (Dağlarca, 1985: V).

Şair, “bir yaşama bütünü” olarak gördüğü dilin sadece bir anlaşma aracı olmadığını, aynı zamanda düşüncenin, duyuş ve sezislerin de ta kendisi olduğunu düşünür. Başlangıçtan itibaren kitaplarında Türkçe’nin ifade imkânlarından azami ölçüde yararlanırken bir dönemden sonra kökeni Türkçe olmayan sözcükleri kullanmamaya özen gösterir. 1960’lı yıllardan itibaren sergilediği tavırla “öz Türkçenin fedaisi” (TDK, 1991: 389) ünvanına layık görülen Dağlarca, 1975’te söylediği nakledilen “Ben kendimi dilimize adadım. Yabancı sözcükleri kullanmayacağım. Dilimizi arılaştıracam” cümlesiyle arı dile ilişkin kararlı tutumunu gözler önüne serer (Bâkiler, 1996: 15).

Dağlarca’nın çocuk şiirlerindeki arı dil kullanımı, çocuk okurun ana dilini en saf hâliyle öğrenmesine, yabancı kökenli sözcüklerin karmaşasına düşmeden düşünce dünyasını inşa etmesine olanak tanır. Bu bağlamda *Yaramaz Sözcükler* (1979) kitabı, şairin dil bilincini çocuk okura aktarma çabasının en tipik örneğidir. Şair bu kitapta çocuğun dil dünyasını zenginleştirirken, aynı zamanda onu arı Türkçenin güzellikleriyle tanıştırır.

Türk Dil Kurumu’nun resmî sitesinde yer alan “Türkçeyi Etkili Kullananlar” başlıklı çalışmada Dağlarca’nın dildeki titizliği şöyle vurgulanır: “Destan şairi Fazıl Hüsni Dağlarca, Cumhuriyet Dönemi... Dağlarca, şiirlerinde sade ve güçlü bir Türkçe kullanmış; dilin arılaştırılması...” (Türk Dil Kurumu, 1991).

Şairin bu tutumu, çocuk şiirlerinde daha da belirginleşir; çünkü çocuk, dilin en saf, en arı hâlini öğrenmeye meyillidir. Dağlarca'nın çocuk şiirlerindeki arı dil, çocuğun düşünce dünyasının temiz, berrak ve özgün olmasını sağlar.

Dağlarca, sözcük üretme faaliyetini “dil çabası” olarak adlandırır ve ürettiği sözcüklerle “dili yaşama” anlayışı arasında ilişki kurar. Ürettiği sözcükleri şu cümlelerle savunur: “Yeni duyduğumuz bir Türkçe söz, denizlik, güdül, kalt, uyku-luk, yesillez sözü, ışıklandırırverir usumuzu. Binlerce yönden üstümüze yönelmiş birleşimlerle dil belleğimizi uyandırırverir” (Ünlü ve Özcan, 1990: 74). Bu dil çabası, çocuk şiirlerinde de kendini gösterir. Örneğin *Kuş Ayak'ta* (1971) yer alan “*serçeler/ana okullarına/giderler besbelli*” dizelerindeki “besbelli” sözcüğü, çocuğun günlük dilinde yer alan, ancak edebî metinlerde pek rastlanmayan bir ifadedir. Dağlarca, bu tür sözcükleri şiirsel bağlama taşıyarak hem çocuğun doğal dilini onurlandırır hem de ona edebî bir değer kazandırır.

6. İmgelem Gücü ve Yaratıcı Dil

Dağlarca'nın çocuk şiirlerindeki imgelem gücü, onu diğer çocuk şairlerinden ayıran en temel özelliklerden biridir. Şair, çocuğun dünyasındaki nesneleri, duyguları ve düşünceleri olağanüstü bir yaratıcılıkla yeniden kurgular. Aksan'ın (1993) *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili: Dilbilim Açısından Bakış* adlı çalışmasında belirttiği üzere, “*Şiirin insan açısından en önemli yönü, insanın zihin gücünün, insan beyninin sınır tanımayan devinme yeteneğinin ve yaratıcılığının yansıtılmasına olanak sağlamasıdır.*” (Aksan, 193: 26). Bu tanım, Dağlarca'nın çocuk şiirlerindeki imgelem zenginliğini açıklamak için en uygun çerçeveyi sunar.

“*Evimiz*” şiirinde şair, çocuğun ev algısını devrik cümle yapısıyla yeniden kurgular:

“*Evimiz dört odalıdır/Hadi gezelim Tuncay/Yavaş yavaş hepsini./Konuk odası süslü/Duvarlarda bezeklere baktıkça/Giderim uzaklara ben*” (Dağlarca, 1976: 227)

Şiirde devrik yapı kullanılsa da şiir basit bir dil ve üslupla verilmiştir ve anlamı açıktır. Bu, Dağlarca'nın çocuk şiirlerindeki dil bilincinin bir göstergesidir: Çocuk okurun anlayabileceği bir sadelikte ancak yetişkin okurun da takdir edebileceği bir sanatsallıkta şiirler kaleme almaktadır.

Dağlarca'nın çocuk şiirlerindeki imgelem gücü, sadece görsel imgelerle sınırlı değildir. Şair, çocuğun tüm duyularına hitap eden, onu düşünmeye, sorgulamaya ve hayal etmeye teşvik eden bir dil inşa eder. *Bitkiler Okulu*'ndaki “Güneş Öğretmen” şiirinde “*Bütün günler sürer/Öğrettikleri/Geceleyin bile/Karanlıkta dolaşır sözleri onun/Aydededen yıldızlardan başka*” ifadeleri, Ay'ın Güneş ışığını yansıtmasıyla koşutluk içerisindedir (1999: 15). Bu imgeler, çocuğun astro-nomi bilgisini şiirsel bir bağlamda keşfetmesini sağlar.

7. Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinde Eğitsel ve Toplumsal Değerler

Dağlarca'nın çocuk şiirleri, salt estetik birer metin olmanın ötesinde, çocuğun bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimine katkıda bulunan eğitsel birer araçtır da. Tokcan'ın (2017) belirttiği üzere, şairin çocuk şiirlerinde aileye değer vermek, eğitime önem vermek, çocuğu takdir etmek gibi iletiler ağırlıklı olarak yer alır. Barak'ın (2009) çalışmasında ise şairin çocuk şiirlerinin çocuğun zihinsel, dilsel, sosyal-duygusal ve bedensel gelişim alanlarına olumlu katkıları ortaya konulmuştur.

Dağlarca'nın çocuk şiirlerindeki eğitsel değerler, doğrudan aktarılan bilgilerden ziyade, çocuğun kendi keşfiyle ulaşabileceği biçimde kurgulanır. Bu, şairin “öğüt vermek yerine sezinletmek” anlayışının bir uzantısıdır. *Bitkiler Okulu*'ndaki (1999) fotosentez, kimya ve biyoloji bilgileri; *Yeryüzü Çocukları*'ndaki (1998) evrensel kardeşlik ve barış mesajları; *Yaramaz Sözcükler*'deki (1979) dil bilinci; *Kuş Ayak*'taki (1971) doğa gözlemleri — tümü, çocuğun aktif bir öğrenme sürecine girmesini teşvik eder.

Erkoç'un (2022) belirttiği üzere, Dağlarca'nın çocuk kitapları, Türkçe öğretiminde zengin bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Şairin arı dili, yalın üslubu, yaratıcı sözcük kullanımı ve çocuk gerçekliğine uygun anlatımı, dil öğretiminde etkili birer araçtır.

8. Dağlarca'nın Türk Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi

Fazıl Hüsni Dağlarca, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının en verimli şairlerinden biri olarak, çocuk edebiyatı alanında da eşsiz bir miras bırakmıştır. Şairin 110'u aşkın eserinden 30'a yakınının çocuklara yönelik olması, onun bu alandaki kararlılığını ve duyarlılığını gösterir. Dağlarca'nın çocuk şiirleri, Türk çocuk edebiyatının gelişiminde dönüm noktası niteliğindedir. Şairden önce çocuk şiiri, genellikle basit nağmeler, tekerlemeler veya didaktik metinler olarak algılanırdı. Dağlarca ise çocuk şiirini, yetişkin şiiriyle aynı estetik kaygılarla, aynı sanatsal titizlikle kaleme almış; çocuk şiirinin de “şiir” olduğunu, sanatsal değer taşıdığını kanıtlamıştır.

Sucu Polat (2002), Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin şairin genel şiir anlayışından ayrılmadığını, çocuk şiirlerinde de aynı evrensel kaygıların, aynı imgelem gücünün ve aynı dil bilincinin hâkim olduğunu ortaya koyar. Şairin çocuk şiirlerindeki “dünya vatandaşı” olma duruşu, evrensel değerlerin aktarımı ve insanlığın ortak geleceğine dair kaygılar, onu sadece Türk çocuk edebiyatının değil, dünya çocuk edebiyatının da önemli bir temsilcisi konumuna getirmiştir.

Dağlarca'nın çocuk şiirleri, yurt dışında da geniş bir okur kitlesine ulaşmıştır. Şairin çocuklar için yazdığı eserlerin büyük bir çoğunluğu çeşitli yabancı dillere çevrilmiş ve dünya çocuklarınca da sevilmiştir. Bu evrensel kabul, Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin arı Türkçesi, yalın anlatımı ve evrensel temalarının

bir sonucudur. Şair, bu yönüyle sanatını evrensel boyuta taşımış; Türk çocuk edebiyatındaki ve dünya üzerindeki şair kimliğini, yerini ve önemini oldukça sağlamlaştırmıştır.

9. Sonuç

Fazıl Hüsnü Dağlarca, “çocuk” temalı şiirlerinde bir daha geri gelmeyecek çocukluğumuzun unutulmuş görünen kıvrımlarında geleceği aramaktadır. Dağlarca’nın çocuklara yönelik yazdığı şiir kitaplarında kullanmış olduğu dil ve üslup özellikleri, temaları, arı Türkçesi, onun eserlerini her coğrafyadan çocuğun ve içindeki çocuğu kaybetmemiş yetişkinlerin de sevmesine olanak sağlamıştır (Sucu Polat, 2002).

Dağlarca’nın çocuk şiirleri, çocuk gerçekliği ve çocuğa göreliliği yakalayarak şiirlerine yansıtmıştır. Poetikasında ayırım bulunmamasıyla nitelikli şiirler ortaya koymuştur. Böylelikle çocuklar için kaleme alınan şiirin özgün bir temsilcisidir. Her şiirinde çocuk öznenin yer alması, çocuk bakış açısını hatırlatabilmesinden kaynaklanmaktadır. İmge üretimindeki yetkinliği, her sözcüğün ya da nesnenin belirtme ve gösterme işlevine farklı duygu ve düşünceleri çağrıştıracı bir boyut eklemektedir. Dağlarca’nın imgesel dili, okuruna bir oyun alanı sağlayarak merak ve keşfetmeyi olanaklı kılar.

Şair, çocuk şiirlerinde öğüt verici bir üslup yerine keşfettirmeye, sezinletmeye dair bir üslup seçmiştir. Bu özellikleriyle de kendisinden sonra gelen şairleri etkileyerek çocuklar için kaleme alınan şiirlerin özgün bir temsilcisi olmuştur. Dağlarca, çocuk şiiri yazarken “gülümsüyorum ve daha başka bir sevinç duyuyorum” diyerek bu alandaki içten bağıni dile getirmiştir (Barak, 2009: 57).

Sonuç olarak Fazıl Hüsnü Dağlarca, Türk çocuk edebiyatında ve dünya çocuk edebiyatında vazgeçilmez bir konuma sahiptir. Şairin çocuk şiirleri, sadece çocuk okurun değil, içindeki çocuğu öldürmemiş olan her yetişkinin de dünyasını zenginleştiren, ona evrensel bir perspektif kazandıran, arı ve güçlü bir Türkçeyle yazılmış, sanatsal değeri yüksek metinlerdir. Dağlarca’nın çocuk şiirleri üzerinden geçmişe ve geleceğe bakmak, hem Türk edebiyatının zenginliğini kavramak hem de çocukların daha yaşanabilir bir dünyaya hazırlanması için sanatın gücünü anlamak açısından büyük önem taşır.

Kaynaklar

- Aksan, Doğan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili: Dilbilim Açısından Bakış*, Şafak Matbaacılık, Ankara 1993.
- Bâkiler, N., *Dağlarca ile 50 Yıl*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1996.
- Barak, Metin, “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Şiirlerinin, Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Alanlarına Olan Etkileri Açısından İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak 2009.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Kuş Ayak*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1971.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Yaramaz Sözcükler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1979.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Dildeki Bilgisayar*, Varlık Yayınları, İstanbul 1985.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Yeryüzü Çocukları*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1998.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Bitkiler Okulu*, Doğan Kitapçılık, İstanbul 1999.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü, *Türkçem Benim Ses Bayrağım: Türk Dil Kurumu Koçaklaması*, Doğan Kitap, İstanbul 1999.
- Erkoç, Sıdika, “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Kitaplarının Türkçe Öğretiminde Kullanılması”, Yüksek Lisans Tezi Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun 2022.
- Ertop, Konur, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri*, TÜYAP, İstanbul 1994.
- Sucu Polat, Müge, *Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Şiirlerinde Çocuk Teması*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- Sucu Polat, Müge, “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Şiirleri Üzerinden Günümüze ve Geleceğe Bakış”, *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2016, s. 117-129.
- Şimşek, Tacettin, “Fazıl Hüsnü Dağlarca: Hayatı ve Şiiri”, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1999.
- Şirin, Mustafa Ruhi, “Çocuk Şiiri Nedir? Çocuk Şiirinin Estetik Değeri Ne Olmalıdır?”, *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, s. 103-107.
- Tokcan, Fatih, *Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya 2017. Konya 2017.
- Türk Dil Kurumu (1991), “Türkçeyi Etkili Kullananlar”, <https://ogmmateryal.eba.gov.tr/kitap/oyun-etkinlik/turkce/files/basic-html/page96.html>
- Ünlü, Mahir, Özcan, Ömer, *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı: Cumhuriyet Yeniler Dönemi (1940-1960)*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1990.